

stimans, quod non turpissimum sibi ignorare. Ita praeterea opus digessi, ut si quis sola huius poetae interpretatione contentus esse uelit, detererit libri magnitudine non possit. habet enim singula quaeque epigrammata suam suam in principio summam expressam. Deinde ubi rubrae sunt, ac grandiuscula litera, uis uocabuli, siue fabula, siue historia ad cognitionem auctoris necessaria succinctorie ostenditur, quibus uero quae praeter intellectum poetae nihil optabunt, poterunt esse contenti. De caeteris uero tantum sumere cuique fas erit. quantum uolet, cum in fine operis, quod singulis libris continetur seruato literarum ordine ueluti quibusdam tabellis mirifice sit expressum. Proferant autem me tam expetitur, ac desideratum opus emittere, illud magis, ac magis accendit, atque insulam, quod nescio quem uilissimum paedagogum non puduit nuper, ut est omnium impudentissimus, plerasque suas esse sacrorum patrum sumptus (hunc enim humanissime semper omnibus exposuit adire frequens discendi gratia solebat) tanquam suas promere, et tam praeclearis inuentis impudentissime gloriari. Nullum enim ultionis genus in hanc belluam a comodatius fore existimo, quam ut omnes hac nostra editione illius furta, uel potius sacrilegia recognoscant, et hominum temeritatem, scelus in gratitudinemque condonent. Re cognoscent autem furta facillime poterunt ex errorum multitudine, cuius commentarium eius undique sciant, quorum bonam partem patrum meum duobus epistolarum Romanarum, scilicet Perusinarum praeclearis uoluminibus ostendit. Quis enim ita desipiat, ut auctorem aliquid praeclearae suae existimaturus sit eum, quem tam frequenter, ac pueriliter errare, labique cognoscit? Cum ipse quoque, quod omnium mirerrimum est, negare non poterit, quod erit turpissimum fati. Nec uero me ab hac edendi auditate deterret, quod grauiter, atque indigne hoc latrum patrum meum simile ueri uideatur. Neque enim recuso, si ita res ferat, poenas luere ad honestissimum factum, et subire optimi Pontificis qualecunque indignatione malo, quam aut hanc iniuriam facere lucubrationibus eius, ut diutius in tenebris lateant, aut hanc gloriam relinquere sordidissimo paedagogo, ut aliorum inuenta sibi ascribat, aut tot eruditorum hominum praesidia desideria, uota continere, ne dicam perpetuum posteritati danum inferre. Sed inuenisse me modum opinor, quo patrium indignatione uitare facile possim. Nam cum te Federice princeps unum ex his esse cognouerim, qui hanc commentariorum editionem maxime conciperunt, statui hoc opus tuo sacratissimo nomini dedicare, cuius ille uirtuti, atque auctoritati tantum tribuit, ut te in ista munus habere colat. ueneretur. Feret certe aequo animo patrum me ab eis te benigne inuitatum lucubrationibus suis tibi uni fecisse coes. Tu uero nunc produisse in lucem, et in eruditorum tandem manus descendisse pro sua in te obseruantia irasci non poterit, aut si poterit, nolet. En igitur librum ipsum, quem cornucopiae, siue linguae Latinae commentarios inscripsi, tibi princeps inuictissime mitto, ut tuo iussu, auspiciisque edatur, ob id certe felix futurus, quod te auctore tot eruditi homines ipsum laeti, alacresque excipiet. complectentur. osculabuntur, et certatim laudibus cumulabunt. Sed ob id longe felicior, quod tu omnium primus accipies, et in istud tuum dignum palatium, dignam principum uictore gentium sedem induces, ubi cum omnia cernit marmore, argento, auroque nitentia, et in bibliotheca illa pulcherrima collocabitur. quod quod uirtus sit, et anima carens, mirifice tam sentire, letarique uidebitur. Legetur aliquando abs te in quo uirtutes omnes uigent, quae desiderari in principe possent. ex periculis humanitate, clementia, benignitate. continentiam tuam. contemplabitur tecum porticus, aedes, delubra tanto sumptu, arte, pulchritudineque surgentia. admirabitur in te cunctis simul, ac multarum rerum usum, audiet res domi, ac foris gestas, uictorias omnium opinione maiores. stratagemata, gloriae triumphos, quae uidebitur, quibus solis cursus terminus, continetur. Admirabitur in te diuinam illam corporis proceritatem, membrorum robur, eximium, uenerandam oris dignitatem, aetatis maturam, grauitatem, diuinam quandam maiestatem cum humanitate coniunctam. totum praeterea tale, quale esse oportebat eum principem, quem nuper pontifex maximus, et uniuersus Senatus omnium rerum suarum, et totius ecclesiae summi imperii ducem, moderatoremque constituit. Tuorum praeterea studiorum, atque sermonum comes erit, et participes. Videbit, atque intelliget quem honore dicendi magister, quam indignatione sapientiae doctoribus habeas, ut sub te uno spiritum, et sanguinem et patriam bonarum artium studia receperint. quae antehac natali solo priuata, et perpetuo exilio danata uidebantur. O felix, atque tu felix liber. Sed utinam mihi Federice princeps unum cum suauissimo patrum meo felicitate ista perfrui aliquando liceret. Vale princeps mitissime.

VB REVIS COMMÉMORATIO VITAE M. VALERII MARTIALIS.

Valerius Martialis in Hispania Bilbili nobili Celtiberiae oppido natus est, patre Frontone, matre Flacilla. Venit ad urbem Romam studiorum gratia, tenuique suopellectile contentus, in literis dicitur at uersatus est. Scripsit librum Epigrammatum, ut laudaret honestam, hortaretur homines ad uirtutem, et uitia sui temporis notaret, quod admittis semper salibus, et ferè cum risu facit, ut mos est scribentium Epigrammata, hoc enim a Satyris differunt, quod illi uitia tantum carpunt, hi et honesta laudant, et ad uirtutem hortantur. Illi graui, atque aspera oratione stomacho semper pleni, hi blando sermone, atque iucundo scelera suorum temporum notant. Illi longo plerumque lemmate, et uerborum copia id faciunt, hi carptim, et breui sermone, atque collecto. Unde haec Epigrammata hoc est inscriptio nes dicuntur. Illi in personis et proprijs nominibus inuehiunt, hi fingunt noua nomina, proprijs parcunt, quod de se hic poeta testatur dum ingit. Nunc seruare modum nostri nouere libelli. Parcere personis, dicere uitijs. Excessit facundia, acamine, copia, suauitate, salibus omnes, qui ante, et post eum carmina scripsere. Laudat simul, atque reprehendit acriter, et ardet, nec minus polite, et ornate. Habebat uelut innumerata suas aptas semper, et crebras, graues, et decoram structuram, sonantia uerba, et antiqua, quaedam ipse fingit aptissime. Sunt plerumque in sermone eius latentes aculei. Suspensum est aliquando lectorem relinquit, et aliquid uult illum augurari potius, quam legere. tanta praeterea in eo copia, tanta rerum uarietas est, atque cognitio, quantum apud nullum uel graecum, uel latinum auctorem esse contenderim. Floruit temporibus Domitiani Neruae, et Traiani, quibus uarijs modis in hoc opere assentatur, idque ratione facit, ut per ea, quae in his esse commemorat, quales et ipsi, et caeteri principes esse debeant, ostendat. Hinc saepe aedificia, porticus, templum, uenationes, ludos, stratagemata imperatorum, aliorumque uirorum, ac mulierum commemorat. Etenim mos apud ueteres fuit, quoniam monere simpliciter principes piculosum uidebatur, per ironiam eos hoc est assentando docere. Sic omnia huius poetae epigrammata aut bona sunt, in quibus uidelicet simpliciter, atque aperte ad uirtutem hortatur, aut mediocria, in quibus ea laudat, quae turpia non sunt, sed aliquid habent honesti, aut mala, in quibus uita hominum carpit obscenis uerbis, et turpibus. Hoc est quod poeta ipse ad Auitum libro primo scribit. Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura, quae legis, hic aliter non fit Auite liber. Amicos habuit Plynium secundum oratorem, Stellamque, et Silium poetam, ad quos saepenumero scribit. Publicis quoque honoribus functus est, donatus equestri dignitate, praetura, et iure triuiclorum. In grauescente demum aetate, radio urbem inuicem affectus, in Hispaniam redijt. Obijt in natali solo inter suos magno doctorum omnium more praesertim Plynij, cuius epistola extat in qua audisse scribit Martiale decessisse, idque moleste ferre, quia uir erat ingeniosus, acutus, et plurimum in scribendo salis haberet, et felix, nec candoris minus. Librum hunc epigrammatum eo ordine scripsit, quo in praesentia legitur, primis epigrammatibus exceptis in quibus spectacula, et ludos sui temporis describit. Haec in antiqis codicibus non reperiuntur, haud tamen dubium est Martialis esse.